
SusCom „Zrównoważona polityka i rozwój energetyczny samorządów”

Studium przypadku dla samorządu ze strategią zrównoważonego rozwoju, która uwzględnia zagadnienia energetyczne.

1. Opis zrównoważonej polityki energetycznej samorządu

1.1 Opis ogólny

Powiat lidzbarski leży w północnej części województwa warmińsko-mazurskiego. W skład powiatu wchodzi gminy: Lidzbark Warmiński - gmina miejska, Lidzbark Warmiński - gmina wiejska, Kwity, Lubomino (gminy wiejskie) oraz Orneta – gmina miejsko-wiejska. Obszar powiatu charakteryzuje położenie na granicy strefy pojeziernej oraz nizinnej. Ludność Powiatu reprezentują głównie rodziny repatriantów ze wschodu, którzy napłynęli po 1945r. Mieszkają tu także rodziny Ukraińców przesiedlonych z Podkarpacia, mniejszość niemiecka oraz dawni mieszkańcy centralnej polski i ich rodziny.

Rys.1. Podział administracyjny powiatu lidzbarskiego

Powierzchnia powiatu wynosi 92422 ha. Liczba ludności wynosiła w 1999 r. 45366 osób. Gęstość zaludnienia wynosiła 49 osób/km². W ciągu ostatnich kilku lat zauważalny jest stały, choć niewielki spadek ludności. Jest on spowodowany niskim saldem ruchu naturalnego i ujemnym saldem ruchu migracyjnego. Struktura demograficzna ludności w powiecie lidzbarskim wskazuje na jej powolny proces starzenia się. Znacząca rolę odgrywa tu malejący przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji.

Powiat lidzbarski charakteryzuje jeden z najwyższych wskaźników urbanizacji, wśród powiatów ziemskich regionu, sięgający 60%. Ludność miejska skupiona jest w dwóch miastach Lidzbarku Warmińskiego oraz Ornece.

Biorąc pod uwagę wydatki na mieszkańca w Powiecie, które wynosiły 468 zł (w 1999 r.), zajmuje on 9 miejsce w regionie, przy czym ich wysokość jest ponad trzykrotnie niższa niż w Olsztynie. Wysokie dysproporcje pomiędzy powiatami grodzkimi dotyczą wszystkich powiatów ziemskich. Pod względem inwestycji w 1998 r. (majątkowe wydatki inwestycyjne budżetów gmin) wydatki na mieszkańca wynosiły 246 zł. Wartość tego wskaźnika znacznie przekraczała wydatki w ościennych powiatach.

1.2 Cechy zrównoważonego rozwoju energetycznego

Analiza zużycia energii finalnej wykazała, że największym odbiorcą energii w powiecie lidzbarskim jest sektor mieszkaniowy, jego udział w zużyciu energii finalnej wynosi 69,1% (297,7 GWh/rok), rolnictwa 11,4% (48,93 GWh/rok) i przemysłu 12,5% (53,7 GWh/rok), najmniej energii zużywane jest w sektorze usług i edukacji 7,14% (30,8 GWh/rok). Analiza nie obejmuje sektora transportowego, ponieważ nie ma możliwości określenia natężenia ruchu samochodowego w skali powiatu. Najniższym szczeblem, na którym można określić zużycie energii w transporcie jest województwo i to też w ograniczonym zakresie. – w odniesieniu do dróg wojewódzkich i krajowych, na których prowadzone są cykliczne badania natężenia ruchu drogowego

Zapotrzebowanie na energię pokrywane jest przede wszystkim z węgla. Jeśli chodzi o ilość zużywanej energii, największym odbiorcą energii finalnej jest Lidzbark Warmiński – miasto (159,9 GWh/rok), na drugim miejscu jest Orneta (117,53 GWh/rok), Lidzbark Warmiński – gmina (82,9 GWh/rok). Mniejszym zapotrzebowaniem na energię finalną charakteryzują się gminy Kwity (33,25 GWh/rok)

oraz Lubomino (37,6 Gwh/rok). Największym odbiorcą jest we wszystkich gminach sektor mieszkaniowy (od 35 do 70% całkowitego zużycia energii, średnio 59% dla całego powiatu)..

Obecnie na terenie powiatu Lidzbarskiego odnawialne źródła energii zaspokajają jedynie niewielką część potrzeb energetycznych, pomimo istnienia znaczących ich zasobów. Roczna produkcja energii z odnawialnych źródeł energii wynosi około 3,6 GWh, co stanowi 0,8% lokalnego bilansu energetycznego. Jeżeli chodzi o wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, to kształtuje się ono następująco: energia wody – 6 elektrowni – **1,6 GWh**, energia biomasy – odpady drzewne – **2 GWh**. Przy wyliczaniu powyższej wartości nie brano pod uwagę wykorzystania odpadów drzewnych do produkcji 16,2 GWh energii, gdyż odpadki te spalane są w tradycyjnych piecach nieprzystosowanych do tego typu paliw. Z powodu niskiej wydajności procesu spalania i wysokiej jego emisyjności wykorzystanie tej części biomasy, nie może być uznane za odnawialne źródło energii.

Największe możliwości na wykorzystanie na terenie Powiatu Lidzbarskiego rokuje biomasa stała tj. słoma i uprawy energetyczne. Konieczne jest podjęcie intensywnych działań inwestycyjnych oraz około inwestycyjnych mających na celu wykorzystanie tych lokalnych źródeł energii.

2. Podejście zrównoważonego rozwoju

2.1 Proces

23 marca 2000 roku Uchwałą Nr 112/XV/2000, Rada Powiatu Lidzbarskiego podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowania „Strategii Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego.

Do udziału w pracach nad strategią zaproszonych zostało 80 osób. Z zaproszenia skorzystało 67. Byli to przedstawiciele wszystkich gmin tworzących powiat, wywodzący się z różnych środowisk branżowych i politycznych. Pracując w siedmiu grupach tematycznych uczestnicy prac dokonali na wstępie hierarchizacji najistotniejszych problemów, problemów którymi boryka się powiat.

Powstanie Strategii Rozwoju Powiatu jest wynikiem wzrastającego znaczenia programowania rozwoju. W odniesieniu do samego Powiatu determinowane jest ono reorganizacją systemu administracyjnego państwa, oraz koniecznością dostosowania systemu sterowania rozwojem, do wymogów Unii Europejskiej, uboga infrastruktura, galopujące ubożenie społeczeństwa siedlisk popegeerowskich, ogromne potrzeby inwestycyjne w placówkach oświatowych, niezdolność finansowa objęcia opieką społeczną wszystkich potrzebujących i degradacja środowiska naturalnego. Wszystkie te czynniki przyczyniły się do podjęcia prac nad opracowaniem *Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego*.

W czasie prac wstępnych i samego opracowania Strategii nie istniało zbyt dużo dokumentów formalno-prawnych, którymi można byłoby się posilkować, takich jak Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego, czy dokumenty prawne jak Ustawa o ochronie środowiska (nowelizowana) i Ustawa o samorządzie terytorialnym (państwo podnosiło kompetencje samorządu, ale w ustawach nie było mowy o środkach finansowania). Ponadto istniały już wcześniej opracowane strategie Ornety (gmina i miasto), Lidzbarka Warmińskiego oraz Kiwit, a strategia gminy Lidzbarka była w trakcie opracowywania.

Wynikiem tego było opracowanie spójnego dokumentu *Strategia-Diagnozy*, który w jasny i przejrzysty sposób ukazywał sytuację powiatu w Europie, kraju i regionie. Poruszona w nim została problematyka środowiska przyrodniczego, sfery społecznej, gospodarczej i infrastruktury, z nastawieniem na te elementy, które znajdowały się w zakresie kompetencji powiatu.

Po opracowaniu diagnoz powołano dwóch moderatorów: Stałego Członka Zarządu oraz niezależnego, zewnętrznego eksperta. Członek Zarządu został wybrany ze względu na doświadczenie zawodowe, oraz bliskie kontakty z miejscowymi liderami oraz decydentami na szczeblu wojewódzkim. Kolejnym etapem był wybór metody planowania. Zdecydowano, że będzie to **Metoda Aktywnego Planowania Strategii Ukierunkowana na Cel (MAPS)**, której podstawą są warsztaty angażujące do intensywnej współpracy reprezentantów różnych środowisk, co znakomicie służy budowaniu porozumienia wokół wspólnie wypracowanych kierunków zmian i rozwoju.

Warsztaty odbywały się w następujących komisjach problemowych:

- Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska;
- Aktywizacji Gospodarczej i Rozwoju Rynku Pracy;

- Zagospodarowania Przestrzennego, Budownictwa, Infrastruktury Drogowej i Łączności;
- Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego;
- Ochrony Zdrowia, Rodziny i Opieki Społecznej;
- Turystyki, Sportu i Dziedzictwa Kulturowego;
- Oświaty i Wychowania.

Zróżnicowany skład grupy, wiedza, doświadczenie i kompetencje, pozwoliły na kompleksowe spojrzenie na problemy całego badanego obszaru. W metodzie tej, poprzez stosowanie tzw. „burzy mózgów”, dokonano analizy problemów i planowania. Merytoryczną rolę w opracowaniu strategii odegrali lokalni liderzy, którzy zostali włączeni do Zespołu Koordynacyjnego oraz do Komisji Problemowych na podstawie posiadanego doświadczenia, wiedzy i reprezentatywności.

Prace podjęte przy opracowaniu strategii przebiegały w następujących etapach:

1. Synteza stanu powiatu;
2. Badania ankietowe – poznanie zdania lokalnej społeczności odnośnie oceny funkcjonowania powiatu, wyboru kierunków rozwoju, określenie najbardziej istotnych problemów;
3. Analiza problemów – identyfikacja problemów dotyczących całej przestrzeni powiatu.
4. Analiza celów – przekonstruowanie problemów na cele i ich hierarchizacja;
5. Przegląd planowania strategii – określenie mierników realizacji poszczególnych zadań;
6. Harmonogram działań;
7. Wizja rozwoju powiatu – końcowy etap planowania określający zgodność przyjętych założeń w toku konsultacji i opiniowania przez samorządy gmin.

2.2 Polityka - metodologia

Wynikiem wyżej opisanych działań było sformułowanie „Strategii rozwoju powiatu lidzbarskiego na lata 2001-2016”, w której jako cel główny przyjęto:

- Zapewnienie społeczności powiatu szans rozwoju i samorealizacji, zabezpieczenie godziwych warunków życia przy uwzględnieniu zasad ekorozwoju oraz zacieśnieniu więzi z partnerami w Europie.

Poza tym określono wiele celów strategicznych, które obejmują następujące obszary rozwoju Powiatu, przyjęte jako priorytetowe:

- Aktywizacja gospodarcza i rozwój rynku pracy;
- Oświata i wychowanie;
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczna;
- Turystyka, sport i dziedzictwo kulturowe;
- Infrastruktura transportowa, łączność, zagospodarowanie przestrzenne i budownictwo;
- Rolnictwo, leśnictwo i ochrona środowiska;
- Bezpieczeństwo i porządek publiczny.

Polityka zawarta w Strategii jest polityką terytorialną, nie przewidziano w niej współpracy z sąsiednimi powiatami, czy gminami.

Przyjęcie do realizacji Strategii Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego nałożyło na władze Powiatu obowiązek podjęcia wielu działań prowadzących do osiągnięcia celów zdefiniowanych podczas prac nad dokumentem. Nie jest to łatwe zadanie zważywszy na ograniczone kompetencje samorządu powiatowego. Dlatego istotną rolę odegra tu szeroko rozumiane partnerstwo z samorządami szczebla gminnego, organizacjami społecznymi oraz przedstawicielami lokalnej przedsiębiorczości. Nie bez znaczenia pozostanie też wsparcie samorządu wojewódzkiego oraz jego pozycja w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego i w Narodowym Planie Rozwoju.

Szansą na realizację Strategii Zrównoważonego rozwoju może być aktywne uczestniczenie w programach Unii Europejskiej; wykorzystanie funduszy pomocowych, przedakcesyjnych jak też, w późniejszym okresie, strukturalnych może pomóc w zniwelowaniu zaległości cywilizacyjnych powiatu lidzbarskiego. Realizacja przyjętych zadań odbywać się będzie w długim czasie; częściowa odpowiedzialność spadnie, zatem na władze kolejnych kadencji. Dlatego, należy opracować i wdrożyć

krótkoterminowe programy operacyjne dla poszczególnych celów strategii zachowując zasady partnerstwa, zarówno na etapie tworzenia cząstkowych programów, jak też ich realizacji.

Dokumentem, który jest integralną częścią strategii jest "Harmonogram działań – plan zadań-wyników określający program w formacie matrycy, w którym zawarto opis zadania, horyzont czasowy jego realizacji, nazwę jednostki odpowiedzialnej, określenie potrzebnej ilości niezbędnych środków finansowych i źródła ich pozyskania."

W trakcie wdrażania zapisów strategii powstała „Strategia Ekoenergetyczna”, uchwalona przez Radę Powiatu Lidzbarskiego pierwszej kadencji w październiku 2002 roku oraz „Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Lidzbarskiego na lata 2004 – 2010”, uchwalona w listopadzie 2003.

3. Integracja zrównoważonego rozwoju energetycznego

3.1 Proces

Właściwie od momentu powstania powiatu lidzbarskiego, władze powiatu zdawały sobie sprawę z potrzeby opracowania dokumentu, który regulowałby zagadnienia energetyczne. Władze powiatu skorzystały z możliwości, jaką utworzyło przed nimi Ministerstwo Środowiska, Europejskie Centrum Energii Odnawialnej (EC BREC), Brytyjski Fundusz Know-How, brytyjska firma ESD oraz Związek Powiatów Polskich. Powiat lidzbarski stał się laureatem ogólnopolskiego konkursu pt. „Planowanie energetyczne na szczeblu lokalnym z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii” zorganizowanym na początku 2001 roku, dzięki czemu rozpoczęły się prace nad „Strategią Ekoenergetyczna”.

„Strategia Ekoenergetyczna Powiatu Lidzbarskiego” powstała jako odpowiedź na potrzebę wypracowania przyjaznych środowisku naturalnemu form rozwoju gospodarczego. Cele zawarte w Strategii są zbieżne z kierunkami rozwoju określonymi we wcześniej opracowanych dokumentach tj. „Strategii Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego” oraz strategiach poszczególnych gmin. Przyjęcie Strategii Ekoenergetycznej może być, zatem rozumiane jako realizacja zapisów zawartych w ww. dokumentach ogólnych.

Praca przy opracowywaniu Strategii Ekoenergetycznej podzielona została na kilka etapów:

Etap 1: Ustalenie lokalnych priorytetów i potrzeb oraz włączenie lokalnej społeczności w proces planowania energetycznego

Etap 2: Identyfikacja zapotrzebowania na energię;

Etap 3: Identyfikacja zasobów OZE oraz działań mających na celu poszanowanie energii;

Etap 4: Identyfikacja inwestycji i działań.

Poprzez zaangażowanie różnych grup społecznych w prace warsztatowe zyskano wiedzę na temat różnych punktów widzenia, a podjęte decyzje były optymalne. Do dyskusji zapraszano przedstawicieli następujących grup: samorządy lokalne, inwestorzy, media, organizacje pozarządowe, nauczyciele, przedstawiciele rolników i lokalnych mieszkańców. W ramach organizowanych warsztatów, istniała możliwość swobodnego wypowiedzenia się, a tym samym wnoszenia własnego wkładu w proces podejmowania decyzji dotyczących planowania energetycznego.

Ustalenie priorytetów planowania energetycznego polega na wskazaniu różnych opcji rozwoju na podstawie wcześniej dobranych kryteriów. Ponieważ w proces podejmowania decyzji włączone były różne grupy społeczne, na ogół o różnych priorytetach, prace warsztatowe zmierzały do osiągnięcia kompromisu pomiędzy różnymi punktami widzenia. Czynniki takie jak zmniejszenie bezrobocia, aspekty ekonomiczne, technologiczne, środowiskowe, socjalne są często ze sobą sprzeczne. Podjęcie optymalnej decyzji polega na znalezieniu „złotego środka”.

Na podstawie analizy założeń strategii powiatu oraz gmin jak również przeprowadzonych wśród lokalnej społeczności ankiet, zidentyfikowano lokalne potrzeby. Analiza priorytetów w pięciu gminach wykazała że najważniejszy jest zrównoważony rozwój gospodarczy. Zmniejszenie bezrobocia i przyciąganie nowych inwestycji są drugimi w kolejności ważnymi czynnikami. Wykorzystanie OZE bardzo dobrze wypełnia te oczekiwania: przyczynia się do rozwoju zrównoważonego, przyciąga nowe inwestycje i przyczynia się do zmniejszania bezrobocia, szczególnie w obszarze energetycznego wykorzystania biomasy.

W celu włączenia lokalnych decydentów oraz lokalnej społeczności w proces podejmowania decyzji dotyczących wykorzystania zasobów energetycznych, na poziomie powiatu utworzona została grupa robocza. Funkcje honorowego doradcy pełnił Lokalny Komitet Doradczy.

Struktura organizacyjna osób zaangażowanych w opracowanie Strategii Ekoenergetycznej powiatu lidzbarskiego kształtowała się następująco:

W skład zespołu autorskiego Strategii Ekoenergetycznej wchodził:

Starostwo Powiatowe – Wicestarosta, Naczelnik Wydziału Budownictwa i Architektury, Inspektor ds. Ochrony Środowiska.

Przedstawiciele gmin: 6 osób na stanowiskach inspektorów w gminach,

EC BREC: 9 osób zajmujących się programowaniem strategicznym, lokalnym planowaniem energetycznym, oraz eksperci z zakresu energetyki słonecznej, wiatrowej, wodnej, biomasy i geotermii.

ESD: 3 osoby specjalizujące się w programowaniu rozwoju energetyki odnawialnej oraz informatyk.

Zarówno przedstawiciele Starostwa Powiatowego jak i gmin zostali zaangażowani do prac nad Strategią Ekoenergetyczną ze względu na pełnione stanowiska, posiadaną wiedzę i doświadczenie. Do obowiązków pracowników EC BREC należała koordynacja przygotowań Strategii, zbieranie danych wprowadzanych do modelu Safire* oraz stworzenie raportu końcowego dla sponsora projektu Know-How Fund. Do zadań przedstawicieli ESD należało dostosowanie modelu Safire do wykorzystania na poziomie lokalnym.

Starostwo powiatowe oddelegowało do pomocy w pracach nad Strategią Ekoenergetyczną pracowników, których zadaniem było zebranie niezbędnych danych znajdujących się w Starostwie.

* Safire model*(**Strategic Assessment Framework for the Implementation of Rational Energy**)- SAFIRE jest to oprogramowanie, które dostarcza decydentom świata polityki i biznesu narzędzie, pozwalające zbadać i oszacować możliwości rozwoju technologii energii odnawialnej przy użyciu różnych instrumentów politycznych i gospodarczych, w warunkach konkurencji z konwencjonalnymi technologiami energetycznymi. SAFIRE pozwala na bilansowanie zużycia różnych nośników energii w zależności od potrzeb energetycznych. Na tej podstawie można przeprowadzić analizy podaży i popytu na energię na szczeblu lokalnym (firma, miasteczko, wieś), regionalnym (województwo, gmina, powiat) i narodowym.

3.2 Polityka - metodologia

Wynikiem prac grupy zaangażowanych osób, było powstanie Strategii Ekoenergetycznej, która określała główny cel rozwoju gospodarki energetycznej w następujący sposób:

Osiągnięcie do roku 2010 produkcji energii ze źródeł odnawialnych na poziomie 166,6 GWh rocznie, osiągnięcie maksymalnych korzyści ekonomicznych, społecznych i ekologicznych dla lokalnej społeczności wynikających z rozwoju energetyki odnawialnej oraz podjęcie intensywnych działań termomodernizacyjnych na terenie powiatu.

Strategia Ekoenergetyczna obejmuje następujące obszary: mieszkalnictwo, usługi i instytucje, przemysł, rolnictwo i transport. Jest to Strategia terytorialna.

Realizacja założeń Strategii podzielona została na trzy etapy:

1. Działania polityczno-strategiczne;
2. Działania inwestycyjne;
3. Działania około inwestycyjne.

W pierwszym etapie Rady Gmin powiatu lidzbarskiego zostały zobowiązane do podjęcia uchwał wyrażających poparcie dla celów zawartych w powiatowej Strategii Ekoenergetycznej środki finansowe niezbędne do realizacji celów. Gminy zostały zobowiązane także do aktywnego poszukiwania środków na realizację gminnych inwestycji demonstracyjnych, organizowanie przetargów na dostawę biopaliw, rozpoczęcie współpracy z innymi gminami w zakresie organizacji międzygminnego wysypiska oraz przeznaczenia części środków gminnych funduszy ochrony środowiska na promocje OZE.

Kolejnym etapem powinna być realizacja inwestycji w sektorze publicznym, zidentyfikowanych w trakcie realizacji projektu „Planowanie energetyczne na szczeblu lokalnym z uwzględnieniem lokalnych źródeł energii”.

Wyznaczone zostały również zadania okołoinwestycyjne. Do działań tych, dotyczących całego powiatu zaliczono m.in. coroczne monitorowanie jej wdrażania, realizację programu „Mała emisja”, organizację targów oraz punktu informacyjnego, realizację inwestycji w obiektach należących do Starostwa, identyfikację obszarów nadających się pod uprawy biomasy, itd.

Opracowano szczegółowy harmonogram realizacji „Strategii..” i zobowiązano gminy do sporządzenia harmonogramów lokalnych.

Głównym problemem w realizacji zapisów Strategii jest brak środków finansowych na realizację inwestycji i brak odpowiedniej kadry. Mimo tego powiat może się pochwalić pewnymi działaniami z zakresu gospodarki ekoenergetycznej, a ich przykładem jest wynikający ze „Strategii...” „Program poprawy stanu środowiska na obszarach wiejskich powiatu lidzbarskiego w zakresie ochrony powietrza – „Mała Emisja II”, którego głównym celem jest zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza z małych gospodarstw domowych, wzrost wykorzystania alternatywnych źródeł energii, wykorzystanie odpadu, jakim jest słoma, poprawa sytuacji finansowo-ekonomicznej gospodarstw wiejskich, propagowanie ochrony środowiska na terenach wiejskich oraz promowanie ekologicznego wizerunku powiatu. Zaangażowani w realizację tego programu byli pracownicy Starostwa Powiatowego, właściciele gospodarstw rolnych, organizatorzy.

Złożono również wniosek do programu „FARE 2000- Duży grant” o dofinansowanie utworzenia Powiatowego Centrum Energii Odnawialnej, które miałyby być niezależną instytucją świadczącą usługi o charakterze informacyjno-konsultacyjnym dla mieszkańców powiatu lidzbarskiego. Wniosek ten nie został jednak pozytywnie rozpatrzony.

4. Związek pomiędzy odnawialnymi źródłami energii, poszanowaniem energii, zrównoważonym transportem a strategią zrównoważonego rozwoju.

4.1 Osiągnięcia samorządów z zakresu prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju energetycznego.

POSZANOWANIE ENERGII: DZIAŁANIA Z ZAKRESU OCIEPLANIA ŚCIAN, WYMIANA STOLARKI OKIENNEJ W BUDYNKACH PUBLICZNYCH NA TERENIE POWIATU LIDZBARSKIEGO	
Dane techniczne	<p>Przeprowadzono prace termomodernizacyjne w budynku Szkoły Podstawowej we wsi Kiwity oraz docieplenie ścian w budynku biblioteki publicznej we wsi Kłębowo.</p> <p>W budynku Szkoły Podstawowej przeprowadzono następujące prace:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prace termomodernizacyjne polegające na częściowym dociepleniu ścian budynku o pow. 466 m², - wymiana stolarki okiennej w ilości 91 okien PCV. <p>Ze względu na ograniczone środki finansowe modernizacja przeprowadzana była stopniowo. Szkoła przygotowuje się do modernizacji systemu centralnego ogrzewania (wymiana rur oraz grzejników).</p> <p>W budynku biblioteki docieplono ściany i wymieniono stolarkę okienną.</p>
Dane ekonomiczne	<p>Łączna wartość wykonanych prac inwestycyjnych w budynku szkoły podstawowej wyniosła 149 129 PLN. Uzyskano efekt ekonomiczny wyrażony w oszczędności wydatków miesięcznych na paliwo energetyczne, jakim jest olej opałowy. Miesięczne wydatki na paliwo zmalały o 3 000 PLN.</p> <p>Łączna wartość termomodernizacji budynku biblioteki wyniosła ok. 13 000 PLN. Uzyskano pomniejszenie wydatków na zakup paliwa rzędu 30% różnicy pierwotnych kosztów.</p>
Dane środowiskowe	<p>Nie przeprowadzono pomiarów emisji przed termomodernizacją i po termomodernizacji obiektów, ale z kalkulacji wynikają następujące redukcje emisji:</p> <p>SO₂ – 30 % NO_x – 30 % CO – 37 % CO₂ – 30%</p>
Dane społeczne	<p>Dzięki działaniom termomodernizacyjnym uczniowie szkoły podstawowej w Kiwitach oraz jej pracownicy, jak również pracownicy biblioteki w Kłębowie mają większy komfort nauki i pracy. Dodatkowo inwestycja zaowocowała uzyskaniem oszczędności przez gminę.</p>

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII: ZAINSTALOWANIE PIERWSZEGO(NA TERENIE POWIATU) KOTŁA NA SŁOMĘ W GOSPODARSTWIE ROLNYM	
Dane techniczne	<p>W gospodarstwie rolnym wymieniono kocioł węglowy na kocioł opalany słomą. Zainstalowano kocioł o mocy 100 kW do ogrzewania pomieszczeń socjalnych oraz gospodarczych.</p>
Dane	

ekonomiczne	Zmieniono system ogrzewania poprzez zastosowanie nowego kotła do ogrzewania dodatkowych pomieszczeń, co utrudnia wyliczenie efektu ekonomicznego. Pierwotnie ogrzewano 100 m ² powierzchni, aktualnie od miesiąca ogrzewa się 700 m ² powierzchni. Pierwotnie zużywano 10 ton węgla w sezonie grzewczym, który kosztował 4500 PLN. Obecnie wykorzystuje się swój nadmiar słomy w gospodarstwie, za który nie są ponoszone opłaty. Koszt inwestycji wyniósł 38 000 PLN, 50 % zostało sfinansowane przez powiat lidzbarski w ramach programu „Mała emisja”.
Dane środowiskowe	Zlikwidowano bardzo stary kocioł, który charakteryzował się bardzo małą sprawnością, oraz zużywał 10 ton węgla rezultacie sezonie grzewczym, co powodowało emisję 22,5 tony CO ₂ na sezon. Biorąc pod uwagę że emisja CO ₂ w przypadku wykorzystania biomasy równa jest zero, redukcja emisji CO ₂ po zainstalowaniu nowego kotła wynosi 100%.. Dodatkowo nie jest spalany nadmiar słomy na polu, co było praktykowane.
Dane społeczne	Wdrożono pierwszą tego typu inwestycje w regionie, która wypromuje podobne działania u sąsiednich rolników.

ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT: OPRACOWANIE I OZNAKOWANIE TRAS ROWEROWYCH NA TERENIE POWIATU

Dane techniczne	Opracowano mapy tras rowerowych na terenie gminy Orneta należącej do powiatu lidzbarskiego w wymiarze 5 tras rowerowych o łącznej długości 171 km. Trasy rowerowe przebiegają głównie duktami leśnymi.
Dane ekonomiczne	Koszt realizacji przedsięwzięcia wyniósł 15 000 PLN trudno określić korzyści ekonomiczne przedsięwzięcia.
Dane środowiskowe	Rozwój aktywnej formy wypoczynku nie generującej żadnych szkodliwych emisji do środowiska.
Dane społeczne	Lokalne społeczeństwo oraz turyści zyskali możliwość zapoznania się z walorami przyrody, dzięki umożliwieniu turystyki rowerowej na terenie Nadleśnictwa Orneta.

4.2 Związek pomiędzy strategią zrównoważonego rozwoju a rezultatami.

OSIĄGNIĘCIA SAMORZĄDÓW Z ZAKRESU PROWADZENIA POLITYKI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU ENERGETYCZNEGO

POSZANOWANIE ENERGII: DZIAŁANIA Z ZAKRESU OCIEPLANIA ŚCIAN, WYMIANA STOLARKI OKIENNEJ W BUDYNKACH PUBLICZNYCH NA TERENIE POWIATU LIDZBARSKIEGO

Inicjacja

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu inicjacji projektu. (Kto był inicjatorem, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.?)

Oba przeprowadzone działania termomodernizacyjne wynikły w procesie konsultacji Strategii Rozwoju Powiatu oraz Strategii Ekoenergetycznej dla powiatu lidzbarskiego w procesie konsultacji dokumentów.

Dokładnie podczas etapu wyznaczania zadań dla każdej gminy z powiatu, gminy zapisały dla siebie zadania termomodernizacyjne powyższych obiektów.

W przypadku Kiwit pomysłodawcą był usamodzielnny pracownik ds. oświaty w Urzędzie Gminy.

Planowanie (uzyskiwanie informacji na temat OZE, PE i ZT, studia wykonalności, lokalne konsultacje, opcje, badania techniczno – ekonomiczne, narzędzia planistyczne):

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu planowania projektu, zbierania potrzebnych informacji, wykonywania badań techniczno-ekonomicznych, konsultacji lokalnych. (Kto był zaangażowany, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.)

Organami odpowiedzialnymi za planowanie i realizację termomodernizacji obiektów były urzędy gmin. W przypadku termomodernizacji szkoły podstawowej w Kwitach realizacja inwestycji przebiegała etapowo i do chwili obecnej nie jest zrealizowana w 100% założeń. Przetarg na realizację pierwszej części inwestycji ogłoszono w 2001 roku. W tym samym roku zrealizowano pierwszy etap inwestycji. Kolejny etap rozpoczęto i zrealizowano w roku 2003 na rok 2004 planowana jest realizacja ostatniego etapu inwestycji obejmująca budynek hali gimnastycznej.

W przypadku termomodernizacji biblioteki w Kłębowie realizacja całej inwestycji przebiegała w 2003 roku, przez okres dwóch miesięcy. Inwestycję realizowali pracownicy budowlani zatrudnieni w urzędzie gminy, co znacznie uprościło proces realizacji inwestycji.

W obu przypadkach przeprowadzono proste studia wykonalności inwestycji realizowane przez ekspertów zewnętrznych.

Finanse

W tym punkcie znajdują się informacje na temat sposobu finansowania inwestycji, kto był odpowiedzialny za pozyskanie potrzebnych funduszy, jak przebiegała komunikacja i współpraca pomiędzy poszczególnymi zaangażowanymi osobami.

Termomodernizacji szkoły podstawowej została zrealizowana dzięki 50% dotacji z ministerstwa Edukacji Narodowej. Już w fazie planowania inwestycji, Urząd Gminy uzyskał informację z ministerstwa o możliwości uzyskania takiej dotacji. Po złożeniu wniosku o dofinansowanie i otrzymaniu dwa miesiące później informacji o uzyskaniu dofinansowania rozpoczęto realizację przedsięwzięcia. Pozostałe 50% kosztów inwestycji zostało poniesione przez gminę. Na realizację kolejnego etapu inwestycji gmina zamierza pozyskać tę samą dotację z ministerstwa.

Termomodernizacji biblioteki została sfinansowana całkowicie ze środków własnych gminy i przy wykorzystaniu pracy własnej uczestników.

Przy inwestycjach tych nie korzystano z mechanizmów wynikających z ustawy temomodernizacyjnej, zaproponowanych w Strategii Ekoenergetycznej, ponieważ gminie udało się uzyskać dotacje na korzystniejszych warunkach.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII: ZAINSTALOWANIE PIERWSZEGO KOTŁA NA SŁOMĘ W GOSPODARSTWIE ROLNYM W ORNECIE

Inicjacja

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu inicjacji projektu. (Kto był inicjatorem, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.?)

Inicjatorem przedsięwzięcia „Mała Emisja II” był Zarząd Powiatu i na jego wniosek Rada Powiatu przyjęła uchwałę z dnia 24 kwietnia 2003 r. z terminem składania wniosków do 15 czerwca 2003 roku. Spośród trzech wniosków dnia 30 czerwca 2003 roku wybrano dwóch rolników na terenie gospodarstw, których miała zostać przeprowadzona inwestycja.

Po uzyskaniu informacji o wygranym konkursie oraz po obejrzeniu działającej inwestycji rolnik rozpoczął działania inwestycyjne. Skontaktował się z firmą, która była mu znana z innych inwestycji. Firma ta sporządziła proste studium wykonalności, dzięki któremu inwestor mógł złożyć wniosek o dofinansowanie inwestycji z programu "Mała Emisja". Dotacja na przeprowadzenie modernizacji kotłowni została wypłacona po zakończeniu inwestycji tj. w końcu grudnia 2003 roku. Dofinansowanie to dotyczyło tylko i wyłącznie kotłów na słomę.

Planowanie (uzyskiwanie informacji na temat OZE, PE i ZT, studia wykonalności, lokalne konsultacje, opcje, badania techniczno – ekonomiczne, narzędzia planistyczne):

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu planowania projektu, zbierania potrzebnych informacji, wykonywania badań techniczno-ekonomicznych, konsultacji lokalnych. (Kto był zaangażowany, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.)

Po uzyskaniu deklaracji pokrycia prawie połowy kosztów przez powiat, rolnik zamówił kocioł w firmie, która sporządziła studium wykonalności. Niestety w wyniku problemów ze sprowadzeniem potrzebnego kotła proces inwestycyjny uległ niebezpiecznemu wydłużeniu. Niebezpieczeństwo to polegało na tym, że aby uzyskać dofinansowanie, inwestycja musiała zostać przeprowadzona do końca roku 2003, a wszelkie zakłócenia procesu inwestycyjnego mogły spowodować niedotrzymanie terminu.

W połowie grudnia 2003 firma zainstalowała piec i rozszerzyła całą instalację. Rolnik otrzymał dofinansowanie z powiatu w końcu grudnia 2003 roku.

Finanse

W tym punkcie znajdują się informacje na temat sposobu finansowania inwestycji, kto był odpowiedzialny za pozyskanie potrzebnych funduszy, jak przebiegała komunikacja i współpraca pomiędzy poszczególnymi zaangażowanymi osobami.

Otrzymano dofinansowanie inwestycji w wysokości 15 000 PLN z programu "Mała Emisja" ze środków powiatu.

Program "Mała Emisja" jest wynikiem Strategii Rozwoju Powiatu, oraz Strategii Ekoenergetycznej.

ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT: OPRACOWANIE I OZNAKOWANIE TRAS ROWEROWYCH NA TERENIE POWIATU

Inicjacja

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu inicjacji projektu. (Kto był inicjatorem, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.?)

W zapisach Strategii Rozwoju powiatu znajduje się zapis dotyczący wytyczenia i oznakowania tras rowerowych. Już dwa miesiące po uchwaleniu Strategii z inicjatywy wydziału promocji w Urzędzie Miasta i Gminy Orneta rozpoczęto działania służące wprowadzeniu tych zapisów w życie.

W połowie roku 2000 założono Stowarzyszenie Agro Relaks, które miało zająć się wytyczeniem tras rowerowych. Stowarzyszenie powstało bezpośrednio po przebyciu przez pracowników urzędu szkolenia z zakresu agroturystyki. W wyniku tego szkolenia, w procesie prac nad ustaleniem celów Strategii rozwoju pojawił się zapis o wytyczeniu i oznakowaniu ścieżek rowerowych.

Członkowie Stowarzyszenia, którzy wywodzili się m.in. z urzędu miasta i gminy Orneta złożyli wniosek o dofinansowanie przedsięwzięcia z programu o nazwie Agrolinia. Niestety wniosek ten nie został pozytywnie rozpatrzony.

Prezes stowarzyszenia rozpoczął rozmowy z nadleśnictwem w celu nawiązania współpracy przy wytyczeniu i oznaczaniu tras rowerowych.

Planowanie (uzyskiwanie informacji na temat OZE, PE i ZT, studia wykonalności, lokalne konsultacje, opcje, badania techniczno – ekonomiczne,, narzędzia planistyczne):

W tym punkcie znajdują się informacje dotyczące etapu planowania projektu, zbierania potrzebnych informacji, wykonywania badań techniczno-ekonomicznych, konsultacji lokalnych. (Kto był zaangażowany, jak układała się współpraca pomiędzy osobami zaangażowanymi w ten etap prac, jak poszczególne osoby komunikowały się ze sobą, czy wykorzystano mechanizmy i narzędzia określone w strategii itd.)

Rozmowy z nadleśnictwem przyniosły współpracę, na mocy, której członkowie stowarzyszenia opracowali mapy tras rowerowych, a następnie skonsultowali je z Nadleśnictwem.

Nadleśnictwo zdecydowało się sfinansować całą inwestycję dzieląc zadania na poszczególne leśnictwa. W konsekwencji przedsięwzięcie koordynowane przez Stowarzyszenie Agro Relaks i Nadleśnictwo fizycznie zostało zrealizowane przez poszczególne leśnictwa, na terenie, których wyznaczono wcześniej trasy rowerowe.

Wszystkie podmioty biorące udział w przedsięwzięciu popierały inicjatywę powstania tras rowerowych, co przyczyniło się do bardzo szybkiej realizacji przedsięwzięcia.

Finansowanie

W tym punkcie znajdują się informacje na temat sposobu finansowania inwestycji, kto był odpowiedzialny za pozyskanie potrzebnych funduszy, jak przebiegała komunikacja i współpraca pomiędzy poszczególnymi zaangażowanymi osobami.

Inwestycja została sfinansowana ze środków Nadleśnictwa Orneta. Całkowite koszty przedsięwzięcia wyniosły 15 000 PLN. Stowarzyszenie próbowało pozyskać dofinansowanie z funduszu Współpracy, programu Agrolinia 2000, niestety działania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu.

W działania związane z pozyskiwaniem środków zaangażowany był prezes stowarzyszenia.

5. Uwagi

5.1 Wyniesione doświadczenia

W opisywanym przypadku zaobserwowano bardzo poprawne opracowanie polityki zrównoważonej, która jednak nie przynosi założonych rezultatów.

Trudno jest jednak oceniać wyniki polityki długookresowej po tak krótkim okresie czasu. Władze informują, że jest to polityka otwarta i uzależniona od współpracy z samorządami gminnymi, jak również od możliwości pozyskania środków finansowych na realizację celów.

Samorząd powiatowy wyznaczył wiele celów, które w rzeczywistości zrealizowane powinny zostać przez inne podmioty, a rola powiatu ogranicza się do motywowania tych podmiotów.

Trudno mówić o mechanizmie kontroli realizacji założonych celów. Nadmieniono, że polityka ma charakter otwarty czasowo, a terminem określającym stopień realizacji polityki jest ostatni rok z horyzontu czasowego Strategii Rozwoju.

Cennym doświadczeniem jest włączenie polityki energetycznej do Strategii Zrównoważonego Rozwoju powiatu poprzez określenie celów w Strategii oraz opracowanie Strategii Ekoenergetycznej, podczas tworzenia, której połączono potencjał wszystkich kluczowych aktorów na terenie powiatu.

Dzięki temu uzyskano spójność polityk gminnych na terenie powiatu oraz wyznaczono zadania, mające na celu modernizację systemu ciepłowniczego oraz aktywizację gospodarczą regionu.

Niestety ciągle zauważalne są problemy aktywizacji działań inwestycyjnych nawet przy dostępie do dofinansowania inwestycji ekologicznych z powiatu.

5.2 Czynniki sukcesu

Podczas opracowywania Strategii Zrównoważonego Rozwoju zaangażowanych było wiele podmiotów z regionu wpływających na kształt życia regionu. Współpraca przebiegała bardzo dobrze, z zauważalnym, dużym zaangażowaniem władz powiatu oraz dobrej koordynacji eksperta zewnętrznego.

Niewątpliwie dużą szansą, wykorzystaną przez powiat, było wygranie konkursu, na mocy, którego opracowano nieodpłatnie bardzo kompleksowy program energetyczny (Strategia Ekoenergetyczna) dla wszystkich gmin z terenu powiatu, z wykorzystaniem procesu konsultacji ze społeczeństwem oraz z grupami doradczymi z organizacji szczebla wojewódzkiego

Dzięki aktywnemu uczestnictwu pracowników urzędów publicznych w pracach nad Strategią Ekoenergetyczną, uchwalony został dodatkowy program "Mała Emisja", który dofinansuje małe inwestycje biomasowe (50%).

Strategia Zrównoważonego Rozwoju nie jest postrzegana przez władze powiatu jako dokument z zapisami do realizacji tylko dla powiatu, co pobudza do działania innych kluczowych aktorów rynku, takich jak gminy, miasta, jak również sektor prywatny.

Niestety nie widać jeszcze dużego przełożenia zapisów polityki na rozwój energetyki odnawialnej, a także ogólny rozwój regionu. Składa się na to szereg przyczyn, z których najważniejszą jest to, że energetyka odnawialna jest w Polsce ciągle jeszcze w stanie *in statu nascendi* Wynika to min. ze słabej kondycji finansowej gmin i powiatów niskiej świadomości potrzeby jej rozwoju, dalekich od doskonałości uregulowań prawnych, problemów finansowych z jakimi borykają się samorządy lokalne ect. ,

Czynnikami utrudniającymi szybkie uzyskanie efektów wdrażania „Strategii...” są także:

- Długofalowość planowania energetycznego – działania strategiczne rozłożone są na wiele lat, a przed upływem horyzontu czasowego „Strategii...” (2016 r) można oczekiwać tylko realizacji efektów cząstkowych.
- Brak dostatecznego wsparcia rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce od strony prawno – legislacyjnej. Np. dopiero w kwietniu br. uchwalona została przez Sejm RP nowelizacja prawa energetycznego tworząca rzeczywiste podstawy prawne rozwoju tej dziedziny energetyki. Potrzebne są jednak przewidziane w nowelizacji rozporządzenia wykonawcze, które nie

pojawiły się łącznie z nowelizacją. Natomiast fundamentalna ustawa o rozwoju energetyki odnawialnej jest ciągle w początkowej fazie procedowania.

- Brak rzeczywistych mechanizmów skłaniających bezpośrednich użytkowników energii do zmiany paliwa służącego do jej wytwarzania. Cena węgla jest jeszcze ciągle stosunkowo niska ponieważ funkcjonuje system „ukrytych dopłat” do tego paliwa, np. nie wliczanie do ceny kosztów środowiskowych związanych z jego wydobywaniem. Obserwuje się wprawdzie, że najuboższa część społeczeństwa (szczególnie wiejskiego) spontanicznie przechodzi na wykorzystywanie biomasy (drewno i jego odpady, czasami inne odpady organiczne) jednak pozostaje duża grupa ludzi średnio zamożnych, która woli użytkować węgiel, ponieważ jego cena nie różni się znacząco od ceny np. drewna, a znacznie bardziej rozwinięty jest system jego dystrybucji.
- Energetyka odnawialna nie tylko nie jest traktowana priorytetowo w budżetach gminnych, ale przeważnie w ogóle nie jest dostrzegana. Wynika to min. z dużych potrzeb jakie występują w gminach w zakresie rozbudowy i modernizacji wodociągów, budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków, finansowania oświaty itp.
- Na szczeblu gmin i powiatów brak jest kadry dostatecznie przygotowanej do wdrażania „Strategii...” i promowania energetyki odnawialnej.

Wydaje się jednak, że w miarę upływu czasu sytuacja ta będzie się zmieniała na korzyść, ponieważ polityki regionalne zostały tak przygotowane, aby wspomogły pozyskanie i wykorzystanie środków dostępnych dla samorządów po akcesji z Unią Europejską.

5.3 Rekomendacje

1) Opracowania o charakterze strategicznym – dotyczące w szczególności określenia zasad i stworzenia podstaw zrównoważonego rozwoju energetyki - powinny się charakteryzować pewną hierarchicznością. Polega ona na tym, że strategię wojewódzkie (regionalne) bilansują potencjalne zasoby i możliwości ich wykorzystania w skali województwa oraz określają uwarunkowania i preferencje powiatów (lub obszarów) w zakresie rozwoju źródeł energii odnawialnej w dostosowaniu przyjętych kryteriów. Strategie powiatowe powinny powielać ten sposób postępowania lecz w odniesieniu do gmin. Gminy z kolei opracowują „Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe” (lub jeżeli to jest konieczne to także „Plany zaopatrzenia...”) stanowiące swoiste strategie energetyczne na poziomie lokalnym. Jeżeli udałoby się zachować jednolitość podejścia merytorycznego na wszystkich szczeblach, to takie podejście pozwala na stworzenie spójnego systemu planowania strategicznego w skali województwa, stwarzającego szanse na tworzenie między gminnych i między powiatowych związków celowych, podejmowanie wspólnych przedsięwzięć na innych zasadach, efektywne sterowane realizacją strategii i jej skuteczne monitorowane, również w systemie sprawozdawczości. W warunkach Polski te rozważania mają niestety tylko teoretyczny charakter ponieważ ustawodawstwo nie przewiduje planowania energetycznego ani na szczeblu powiatu, ani też województwa, ograniczając się tylko do szczebla gminnego, na którym opracowanie „Założeń...” jest przewidziane Prawem Energetycznym.

Tym niemniej przy opracowywaniu strategii powiatowych warto tę zasadę stosować ponieważ coraz więcej województw decyduje się na sporządzanie regionalnych strategii energetyki z jednej strony, z drugiej zaś strategię powiatowe powinny stanowić istotny materiał pomocniczy do planowania energetycznego na szczeblu gminy. W tym kontekście „Strategia ekoenergetyczna powiatu lidzbarskiego” spełnia kryteria opracowania strategicznego. Niezależnie od ustaleń strategicznych na szczeblu powiatu zawiera też min. informacje i wskazówki pozwalające na znaczące usprawnianie planowania energetycznego na szczeblu gmin.

2) Zauważa się rolę samorządu powiatowego jako koordynatora działań na jego terenie. Jakkolwiek zadanie to jest bardzo trudne ze względu na polski system administracyjny, który jest zdecentralizowany, jednolita polityka samorządów jest możliwa głównie dzięki jednomyślności. Jednak wielu decydentów zdaje się nie rozumieć potrzeby dyskusji oraz wartości konsensusu.

3) Część działań w powiatowych politykach jest przeznaczona bezpośrednio dla gmin, a część dla powiatu, niemniej jednak dzięki często wyższemu wyszkoleniu pracowników powiatu, to właśnie na szczeblu powiatowym powstają kompleksowe polityki harmonizujące prace w regionie oraz inicjujące nowe działania, takie jak rozwój zrównoważonej polityki energetycznej.

4) Prawdopodobnie to dzięki powiększaniu swojej wiedzy przez władze i pracowników samorządu zamieszczono w polityce powiatowej nie tylko zadania z zakresów obligatoryjnych, lecz

również działania innowacyjne nie wymagane przez prawo. Z drugiej strony na szczeblu powiatowym znacznie łatwiejsze jest wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w takich obszarach jak energetyka czy transport, a to ze względu na powierzchnię i kompetencje.

5) Bardzo istotnym warunkiem stworzenia i realizowania zrównoważonej polityki jest dobry system monitorowania wyników Strategii. Wprowadzenie takiego systemu powinno pomóc samorządowi w Lidzbarku w jeszcze lepszej realizacji postawionych celów. Zasadnym było by wprowadzenie systemu monitorowania z przynajmniej rocznym okresem raportującym stan zaawansowania realizacji polityki powiatowej.

System taki mógłby motywować poszczególne jednostki, poprzez porównywanie osiągniętych przez nie założeń oraz pomóc w zrozumieniu jaką rolę odgrywają one w tym procesie dzięki czemu łatwiej byłoby osiągnąć jednolity efekt.

6) Ważnym doświadczeniem, które należy powielać jest opracowywanie spójnej polityki energetycznej dla całego powiatu. Taka polityka pozwala na kumulowanie wysiłku poszczególnych lokalnych samorządów dla uzyskania wspólnego celu, którym w tym przypadku była zrównoważona i efektywna polityka energetyczna. Wysiłek na poziomie lokalnym (samorząd) włożony w rozpoznanie lokalnych środków na rozwój energetyki i systemu transportowego są również bardzo ważne aby zyskać solidną bazę dla wspólnych działań. Kolejnym bardzo ważnym elementem aby spójna polityka samorządów została z sukcesem wdrożona jest identyfikacja nowych schematów finansowania, które nie są obecnie tak popularne, a które mogą pomóc w ustaleniu finansowych zobowiązań związanych z wdrożeniem polityk i strategii.